

A close-up portrait of Prof. dr. Donald Loose, a middle-aged man with grey hair, wearing a dark suit, white shirt, and patterned tie. He is looking directly at the camera with a neutral expression. The background is a soft, out-of-focus grey.

Prof. dr. Donald Loose is emeritus bijzonder hoogleraar wijsbegeerte vanwege de Radboudstichting aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Loose was in Tilburg werkzaam aan de Theologische faculteit en aan het departement wijsbegeerte van de faculteit geesteswetenschappen. Hij doceerde daar ethiek, politieke filosofie en godsdienstfilosofie. Hij studeerde filosofie en theologie aan de Katholieke Universiteit Leuven. Hij publiceert in het bijzonder over de wijsgerige ethiek, de politieke filosofie en de godsdienstfilosofie van de moderne en de hedendaagse tijd: *Democratie zonder blauwdruk. De politieke filosofie van Claude Lefort* (1997); *Nihilisme en transcendentie. Safranski-seminar* (2001). Zijn nieuwe boek (2016) is getiteld: *De universiteit. Een leerschool in humanisering.*

Fotografie: Sandra Peerenboom

Dialogo met Donald Loose

Het gezag van de coach

Heeft een coach iets te zeggen? Wie deze mogelijkheid openhoudt, onder meer op basis van praktijkervaringen, loopt toch tegen enkele vragen aan. Waarschijnlijk moet je uitleggen wat je onder coaching verstaat, dus wanneer een persoon gezien kan worden als 'coach'. En vervolgens komt natuurlijk dat 'iets' in beeld: betreft dat alleen processen of ook de inhoudelijke kant van problemen of ook meer morele overwegingen? Dit alles tegen de achtergrond van een alom beleden visie dat mensen gelijkwaardig zijn en dat ze in principe verantwoordelijk zijn voor de oplossing van hun problemen. Over deze nogal voor de hand liggende aspecten een gesprek met Donald Loose.

AUTEUR: AD MAAS

In uw laatste boek *De universiteit* schrijft u dat volgens George Steiner een professor een man of vrouw moet zijn die lijdt aan hoop. Hoe erg is het met u gesteld?

"De uitdrukking heeft uiteraard iets van een paradox. Je lijdt aan een tekort of een gebrek, maar wie hoopt gaat ervan uit dat dat valt te verhelpen. Lijden aan hoop is zoiets als lijden aan nog niet ingeloste verwachtingen, zonder de hoop op te geven. Of het met de mensheid al maar erger is gesteld of juist

steeds beter gaat, staat al sinds mensenheugenis ter discussie. Hoop (fides) is een heel programma: het is ook vertrouwen (fiducie) en trouw (fideliteit). Wellicht is dat ook waar coaching op berust? Maar kunt u mij eens zeggen wat er onder coaching verstaan wordt?"

Tja, daar kun je natuurlijk een brede discussie over voeren, zeker als je een domein afgrenst ten aanzien van andere. Ik zou zeggen: coaching is begeleiding van personen, zodanig

dat ze in staat zijn zelfstandig beslissingen te nemen. Op alle levensterreinen. Zoiets... Weet u wat mij boeit? Als ik in uw werk zit te lezen, dan valt mij onder meer op dat u zich zo sterk richt op een zinvol levensperspectief voor de studenten. Volgens mij bent u leermeester en coach tegelijk.

“Wie een bepaalde deskundigheid overdraagt doet altijd meer dan een vakbekwaamheid meegeven. Wie in zijn vak gelooft straalt dat ook uit en geeft
blijk van wat hij of zij waardevol acht, wat de moeite waard is om in te investeren. Je bent in die zin coach bij de vorming van een persoonlijkheid en diens zelfstandig oordeelsvermogen. Uiteindelijk beoogt iedereen een enigszins zinvol bestaan voor zichzelf. De weg daarnaartoe leer je niet in een aparte opleiding, een apart vak of een specifiek beroep. Dat is juist iets wat je in alle beroepsmatige curricula mee oppikt.”

Mag ik daar straks op terugkomen? Het laatste deel van *De universiteit* is eigenlijk een toespraak tot elke student. U legt uit, wil overtuigen en roept op. In de wereld van coaching zijn er nogal eens gedachten dat pleidooien niet zouden werken? Wat is uw ervaring?

“Eigenlijk richt het hele essay zich ook tot de student, al is het een soort geloofsbelijdenis van een docent in de taak van de universiteit. ‘Een leerstoel is geen preekstoel’, zei Max Weber (1) en daarin heeft hij gelijk. Maar het is een illusie te denken dat we op geheel waardevrije wijze informatie doorgeven. Alleen al het feit dat we informatie als correct en betrouwbaar presenteren veronderstelt waarden als oprechtheid en loyaliteit. En als we niet louter willen overreden, maar overtuigen, dan gaan we in ons pleidooi uit van de te respecteren vrije meningsvorming van de ander.”

Meer in het algemeen: ik sta verbaasd over de

kwaliteit van uw bijdragen aan de discussie met vakgenoten als Machiavelli, Kant, Husserl enerzijds en anderzijds uw grote betrokkenheid en kennis van zaken in de maatschappelijke en culturele actualiteit. U beheerst dan ook twee soorten taalgebruik zeer eloquent. Maar vooral boeit mij de vraag hoe u de verbinding tussen deze twee werelden ziet, want ik weet dat ze niet los van elkaar staan.

“We moeten niet vergeten dat de filosofie ontstaan is in een crisis van de Griekse (religieuze en orale) cultuur als een poging de cohesie van de samenleving te redden: op politiek-juridische

Idealer is iedere coachee
ook een coach van zichzelf
en dat is de coach
uiteindelijk ook

wijze en als een ethos van de enkeling en de samenleving. Ik heb me ook altijd laten leiden door filosofen die in gelijkaardige crisismomenten op vindingrijke wijze een nieuw persoonlijk en maatschappelijk elan wisten te genereren. Beschaving, politiek, democratie en wetenschap zijn nu eenmaal permanent crisisdomeinen: je moet telkens weer kritisch beoordelen waar je aan toe bent.”

In de wereld van en rondom coaching zijn er veel woordvoerders die pleiten voor een empirisch-wetenschappelijke basis van het beroep en de uitoefening ervan, naar mijn mening met integere bedoelingen, maar wat denkt u?

“Wat de basis en vorming betreft kun je niet beslagen genoeg ten ijs komen in een hoogontwikkelde samenleving als de onze. Maar de uitoefening heb je niet helemaal in handen. Ik had het eerder over de impliciete overdracht van normen en waarden. Onze informatie heeft altijd ook een performatieve evaluerende strekking en de receptie daarvan bij de hoorder hebben we nooit in handen.”
Als we denken aan het boek van Rens Bodt (2) over de *Vergeten Wetenschappen*, een pleidooi voor revitalisering van de geesteswetenschappen, dan rijst de vraag wat coaches zouden moeten lezen en wat in opleidingen

en bijscholingen aan de orde moet komen.

Kunt u een voorzet doen?

“Ik heb wel eens beweerd dat ik veel psychologische traktaten liever mis dan de romans van Proust (3) en Dostojevski (4) als analyses van de menselijke natuur. Elke coach zou ik graag het theaterstuk *In de eenzaamheid van de katoenvelden* van Jean-Marie Koltès (5) aanbevelen: een dialoog van een dealer en een gebruiker over niet inlosbare verwachtingen en het ondefinieerbare karakter ervan. Verbeelding, dubbelzinnigheid, onbenoembaarheid horen bij elke dialoog.”

De indeling van Max Scheler (6) in drie soorten weten (Leistungswissen, Bildungswissen en Erlösungswissen) is misschien nog bruikbaar?

“Jazeker, als we maar niet vergeten dat iedereen altijd met alle drie doende is. Veel problemen ontstaan door de verabsolutering van een ervan. Dat geldt ook voor de drieslag van Jürgen Habermas (7) in wetenschapsopvattingen: naast empirische wetenschappen en geesteswetenschappen ook maatschappijkritische wetenschappen. Er zijn geen twee culturen – van alfa’s versus bèta’s. Er is maar één culturele opgave: met kennis van zaken de richting bepalen die we behoren te gaan.”

In tal van beschrijvingen van beroepen wordt gewerkt met een stelsel van competenties, en één ervan is altijd de bekwaamheid om te kunnen reflecteren. Kant (8) zet deze bekwaamheid in het licht van de morele eis om zelf te denken, en u voegt eraan toe dat je de toetssteen voor waarheid en vrijheid in jezelf moet vinden, niet zoeken maar vinden. Ziet u de werking van die toetssteen sterker worden of juist niet?

“De toetssteen – niet de waarheid zelf – moet je inderdaad uiteindelijk in jezelf vinden. Je moet kunnen verantwoorden waar je voor staat. Dat betekent dat je je levensstijl en je overtuigingen moet kunnen verantwoorden door ook antwoord te geven op grond van welke basisprincipes jij zo denkt en handelt. Ik geloof niet dat een cultuur het redt met ethische codes en de beveiliging voor mogelijke schadeclaims zonder hooggehouden persoonlijke overtuigingen.”

U maakt zich zorgen over wetenschappen die elk voor zich een eigen wereld (van specialisten) vormen, niet alleen omdat de grand-idee van de universiteit daarmee ondermijnd wordt maar ook omdat u vindt dat ze minder kans maken om bij te dragen aan de gelukwaardigheid van de mens. Ondertussen zijn theologie, filosofie en cultuurwetenschappen gemarginaliseerd, zegt u zelf. U bent emeritus, dus wat nu?

“Julien Benda (9) heeft ooit gezegd dat de beste dienst die een geleerde de samenleving kan verlenen erin bestaat plaats in te ruimen voor de volgende generatie. Daar schuilt veel waarheid in, maar het belet niet dat je beschikbaar blijft als de volgende generatie een beroep op je doet. Het behoud van een creatieve dialoog tussen de verschillende generaties lijkt me essentieel voor een levende cultuur. Jongeren moeten niet pas na hun voltooide hectische loopbaan tijd nemen voor het goede leven en de gerenommeerde deskundige moet voor nieuwe inzichten open blijven staan.”

Een belangrijk punt vind ik het denken over de verhouding coach en coachee. Wat is dat voor een soort relatie? Uiteraard willen ook coaches twee dingen tegelijk: alle mensen zijn gelijk maar ze verschillen onderling op unieke wijze. Sympathiek, maar als je denkt aan de coach als professional, dan wringt er volgens mij iets.

“Idealiter is iedere coachee ook een coach van zichzelf en dat is de coach uiteindelijk ook. De menselijke persoonlijkheid is in wezen vrijheid en zelfbepaling van je eigen identiteit op basis van de contingente vermogens en talenten waarover je beschikt. Op dat laatste domein is deskundigheid uiteraard welkom. We zijn meesters in zelfbedrog. Maar de maatschappelijke of beroepsmatige representatie van onze persoonlijkheid put iemands identiteit niet uit. We zijn gelukkig allemaal zeer ongelijk, maar we hebben allemaal recht op gelijkwaardige kansen.”

Je hebt natuurlijk coaches die zich vooral commercieel profileren, maar bij veel coaches zie ik ook een drive om bij te dragen aan

een betere wereld. Uw boek *De universiteit* is opgesteld volgens het Kantiaanse concept van: Wat kan ik kennen, wat moet ik doen en wat mag ik hopen? Wat zijn essenties als u zich het werk van een coach voorstelt? Wat kunnen coaches kennen, wat moeten ze doen en wat mogen ze hopen?

“De mate waarin eenieder naar eigen inzicht en vermogen bijdraagt aan het welzijn van eenieder bepaalt uiteindelijk het welzijn van een individu en een samenleving. In een hoogtechnologische en beroepsmatig hoogespecialiseerde samenleving veronderstelt dat van elke deskundige de nodige vakkennis. Je moet iets te zeggen hebben en iets te bieden hebben. Maar ik heb er al op gewezen dat dat naar mijn mening ook altijd uitstijgt boven wat je vaktechnisch doet. Daarom geloof ik ook niet in het vermarkten van alle interpersoonlijke verhoudingen en het rendementsdenken. Je mag daarom altijd hopen dat je meer teweeg hebt gebracht dan je dacht. Dat kan helaas ook ten kwade zijn als je je al te afstandelijk en te ironisch tot je verantwoordelijkheid verhoudt. Vergeet de professor in Hitchcock’s *Rope*, gebaseerd op P. Hamilton’s theaterstuk (10) niet!”

Dank u wel voor deze dialoog. Ik denk dat u aanbeveelt om wetenschap in brede zin hoog te houden maar vooral ook om je steeds te laten aanspreken door kunst... ■

Ad Maas is pedagoog, coach, publicist en ondersteunend redactielid van het Tijdschrift voor Coaching. www.bureaupubliciteit.nl

1. Max Weber (1864-1920), onder meer econoom en socioloog. Vooral ook bekend vanwege het onderscheid dat hij maakte tussen ‘verklaren’ en ‘verstehen’.
2. Rens Bodt is hoogleraar cognitiewetenschappen aan de Universiteit van St. Andrews (GB) en leidt een bekroonde vici-onderzoeksgroep aan de Universiteit van Amsterdam. In 2010 verscheen zijn boek *Vergeeten wetenschappen. Een geschiedenis van de humaniora*.

3. Marcel Proust (1871-1922): zijn belangrijkste werk is *À la recherche du temps perdu* (*Op zoek naar de verloren tijd*). Proust begon ermee in 1909 en voltooide het net voor zijn dood in 1922.
4. Fjodor Dostojevski (1821-1881): beroemd door zijn romans *De gebroeders Karamazov*, *Misdaad en straf* en *De idioot*.
5. De Franse auteur Bernard-Marie Koltès schreef *Dans la solitude des champs de coton* in 1986. Intrige noch psychologische ontwikkeling zijn in het stuk te onderkennen. De ellenlange, geconstrueerde, maar poëtisch en muzikaal klinkende zinnen lijken op bezweringsformules die destructieve sentimenten, zoals gevoelens van eenzaamheid, vijandigheden wantrouwen, dienen te verdrijven.
6. Max Scheler (1874-1928): *Das Ressentiment im Aufbau der Moralen* (1912) in het Nederlands vertaald als *Het ressentiment in de moraal*, vert. Willem Visser, Amsterdam: Boom, 2008.
7. Jürgen Habermas (1929), filosoof en socioloog: als zijn magnum opus geldt *Theorie des kommunikativen Handelns* (1981) waarin hij stelt dat er naast de traditionele instrumentele rationaliteit ook nog een communicatieve rationaliteit bestaat.
8. Emmanuel Kant (1724-1804): belangrijke werken: *Kritik der reinen Vernunft*, *Kritik der praktischen Vernunft*, *Kritik der Urteilskraft* en *Die Religion innerhalb der Grenzen der bloßen Vernunft*.
9. Julien Benda (1867-1956): zeer kritisch filosoof en schrijver, beroemd vanwege *La Trahison des Clercs* uit 1927.
10. *Rope* is een Brits toneelstuk uit 1929 van Patrick Hamilton. Het gaat over twee studenten die een mede-student hebben vermoord als uiting van hun aan zichzelf toegedichte intellectuele superioriteit. Verfilming in 1948 door Alfred Hitchcock.